

PRŮZKUM V OBRANĚ

V dosavadní historii států bývalého východního bloku byly jejich armády připravovány především k vedení útočných operací. Uvolnění mezinárodního napětí v Evropě a prosazování spolupráce namísto konfrontace přineslo změny i v obsa-

hu jejich vojenských doktrín, které jsou formulované jako obranné. Tak se stala obrana tím druhem boje, ke kterému jsou postupně reorganizované armády přednostně připravovány. Skončilo období, ve kterém byla obrana chápána pouze jako způsob zabezpečení dobytého prostoru. Tomuto pojetí odpovídalo i řešení otázek zpravodajského zabezpečení, kde priorita byla položena na řešení organizace průzkumu za útoku.

Odhalení uskupení protivníka a určení jeho pravděpodobného zámyslu může splnit jen taková organizace průzkumu, která zabezpečí zpravodajským orgánům trvalé údaje o protivníkovi. To ve své podstatě znamená, že pro zabezpečení kvalitní informace velitele o protivníkovi je rozhodující pokrytí průzkumnými orgány právě těch objektů průzkumu, jejichž zjištění je z hlediska přípravy a vedení bojové činnosti vlastními vojsky nezbytné v dané situaci a čase.

Úkolem zpravodajských orgánů při plánování průzkumu je určit objekty průzkumu a na základě stanovení jejich významu stanovit priority jejich zjištění. Poté vydat úkoly k jejich pokrytí průzkumnými orgány.

Složitost řešení pokrytí objektů průzkumu průzkumnými orgány je však v tom, že zpravodajské orgány plánují průzkum na předpokládané prostory rozmístění objektů průzkumu. Navíc při tom musí brát v úvahu nejen charakter objektů průzkumu, jejich velikost, ale také jejich pohyblivost.

Ideálním řešením tohoto úkolu by bylo pokrytí objektů průzkumu takovými technickými prostředky průzkumu, které by byly schopny zjišťovat potřebné údaje o protivníkovi ze sestavy vlastních vojsk a současně by byly schopny zjistit všechny parametry objektů průzkumu. Takové technické prostředky průzkumu mají však k dispozici pouze armády vojensky významných států. Běžné síly a prostředky rádiového a radiotechnického průzkumu, které jsou schopny zabezpečit stálé sledování pracujících elektronických prostředků protivníka, k plnění takového úkolu nepostačují. Ve většině případů jsou schopny zajistit jen takové údaje, které mohou sloužit jako dílčí podklad pro vyhodnocení objektu průzkumu. Jejich hlavní nevýhodou je neschopnost přesného určení prostoru zjišťovaného objektu. Naopak prostředky vzdušného průzkumu, které jsou schopny s použitím průzkumné techniky zjistit přesně souřadnice objektů protivníka, nemohou zabezpečit jejich nepřetržité sledování.

Za současného stavu se nadále ukazuje potřeba použití průzkumných orgánů, které budou plnit úkoly průzkumu v týlu protivníka. Protože ale počet takových průzkumných orgánů nepostačuje k pokrytí všech objektů, a navíc nejdůležitější z nich by měly být pokryty nejméně dvěma průzkumnými orgány, vedla tato situace v minulosti k různým řešením. Jedním z nich je periodické sledování objektů, druhé využití jejich pohyblivosti.

Periodické sledování vychází z předpokladu, že objekt je potřebné kontrolovat v takovém intervalu, který bude odpovídat času, po který setrvá na místě. Například místo velení protivníka se třikrát přemísť za 24 hodin. Proto je nutné každých 8 hodin provést kontrolu jeho činnosti.

Druhou variantou je "doprovod" objektu průzkumu průzkumným orgánem. Tato varianta vychází ze schopnosti průzkumného orgánu v průběhu útoku dosáhnout stanovené hloubky průzkumu, provést průzkum objektu a trvale jej sledovat. Předpokládá, že sledovaný objekt bude ustupovat do hloubky, a tak může být nadále průzkumným orgánem, který má postupovat stále před vlastními vojsky, "doprovázen". Tak mělo být zabezpečeno maximální pokrytí hlavních objektů průzkumu zasazenými průzkumnými orgány.

Obě varianty jsou značně idealistickým řešením. Jak již bylo v předchozím řečeno, průzkum byl plánován na předpokládané objekty, které si každý zpravodajský orgán vyhodnotil, že mohou být v útočném pásmu divize. Rovněž předpokládaly volný manévry průzkumných orgánů v bojové sestavě protivníka, aniž by jím byly zjištěny. Jejich manévry měl být umožněn poměrně nízkou hustotou jednotek protivníka a z toho vyplývajícími dostatečně velkými mezerami pro pohyb průzkumného orgánu v jeho sestavě. Současně vycházel i z toho, že protivník sám bude provádět manévry svými silami do hloubky. Za této situace klesne i účinnost použití technických prostředků průzkumu protivníka, které by byly schopny odhalit činnost průzkumných orgánů v jeho bojové sestavě. V důsledku toho se sníží nebezpečí zjištění průzkumných orgánů při jejich přemísťování.

Průzkum objektů měla usnadnit i situace, kdy za útoku mohly průzkumné orgány působit v úzkém pásmu průzkumu proti poměrně menšímu počtu objektů průzkumu. Bylo možno předpokládat, že divize bude útočit proti silám jedné brigády.

Současná situace je však zcela obrácená. V obraně by měl stejný počet průzkumných orgánů vést průzkum mnohem silnějšího protivníka v mnohem širším pásmu. Je možno předpokládat, že pokud se divize bude bránit protivníkovi, který bude jen dvojnásobně silnější, bude to představovat více než trojnásobné zvýšení počtu objektů průzkumu.

Všechny objekty průzkumu, které potřebuje obránce zjistit, upřesnit a sledovat, mají navíc mnohem vyšší pohyblivost. Jejich hustota v terénu je podstatně vyšší, a tedy i vzdálenosti mezi nimi budou menší. Za této situace by při průzkumu těchto objektů bylo velice problematické tyto objekty trvale sledovat "doprovodem" průzkumných orgánů. Průzkumné orgány by pravděpodobně byly protivníkem velmi rychle zjištěny a zničeny. Bude tedy potřebné řešit situaci jiným způsobem.

Možnost takového řešení, kdy mají průzkumné orgány omezené možnosti manévru, nabízí kdysi používaná praxe pokrytí terénu "mřížkovým způsobem". Tento způsob použití sil a prostředků průzkumu představuje rozmístění průzkumných orgánů v terénu na pravděpodobných směrech pohybu objektů průzkumu. Průzkumné orgány jsou přitom rozmístěny tak, aby pokryly celý prostor zpravodajské odpovědnosti. Přitom prostory rozmístění průzkumných orgánů v bojové sestavě protivníka jsou stanoveny tak, aby zabezpečovaly splnění cílů a úkolů průzkumu.

V našem případě bude potřebné vycházet z vyhodnoceného zámyslu protivníka, hustoty objektů průzkumu z hlediska uskupení bojové sestavy protivníka a terénu. Největší počet (a tedy i největší hustota) průzkumných orgánů bude rozmístěna z hlediska zámyslu protivníka především na vyhodnoceném hlavním směru útoku. Obdobně z hlediska bojové sestavy protivníka bude hustota "mřížky" nejvyšší v hloubce, kde budou průzkumné orgány schopny zjišťovat druhé sledy svazků

a postupně s hloubkou průzkumu bude klesat. To znamená, že tak může být dosažena i největší hustota všech průzkumných orgánů v prostoru (pásmu) podrobného průzkumu.

Splnění požadavku zjistit a sledovat maximální množství objektů průzkumu, co nejdříve dobu, znamená dokázat rozmístit průzkumné orgány na směrech přesunů protivníka, v prostorech komunikačních uzlů a co nejbližší pravděpodobných prostorů rozmístění důležitých objektů průzkumu (míst velení, palebných prostředků, vojenského letectva, týlů atd.).

Výběr vhodných prostorů činnosti průzkumných orgánů bude závislý na celkovém charakteru činnosti protivníka i na konkrétním charakteru objektů průzkumu. V prostorech, ve kterých se předpokládá pouze přísun sil protivníka, bude zpravodajský orgán vycházet při vytypování pravděpodobných pochodových os protivníka v první řadě z toho, zda komunikace umožňuje přesun předpokládaného druhu techniky z hlediska její únosnosti. Vlastní výběr prostoru činnosti bude zaměřen na takový terén, který by měl průzkumnému orgánu umožňovat pozorování do maximálních dálek s plným využitím prostředků průzkumu.

Naopak v případě, kdy průzkumný orgán bude plnit úkol v místě, kde se předpokládá především rozvinování sil protivníka nebo zaujímání určitých prostorů bojového rozmístění palebných prostředků, míst velení, týlů apod., bude potřebné věnovat více pozornosti tomu, aby terén více umožňoval skrytou činnost. Požadavek pozorování na maximální vzdálenost zde asi nebude prioritní.

"Mřížkový způsob" použití průzkumných orgánů přináší řadu výhod. Jednou z nich je značné snížení pohybu průzkumného orgánu, který je tím největším demaskujícím příznakem jeho přítomnosti. V žádném případě to však neznamená, že průzkumný orgán bude plnit úkol staticky pouhým pozorováním z jednoho místa v terénu. K splnění stanovených úkolů bude vést průzkum zpravidla v prostoru bojové činnosti, jehož velikost bude závislá na síle a složení průzkumného orgánu, charakteru terénu z hlediska jeho využití k pozorování protivníka, skryté činnosti průzkumného orgánu a naopak v možnostech protivníka v jeho využití. Tuto metodu vedení průzkumu není možno chápat jako pouhý průzkum pochodových os, komunikačních uzlů nebo konkrétních prostorů, které postačuje z dálky pozorovat z určeného místa. Průzkum bude veden pozorováním z více míst, propátráváním terénu průzkumnými hlídkami, použitím souprav technických prostředků (čidel) k zjišťování osob a bojové techniky a využitím dalších technických prostředků průzkumu.

Další výhodou je podstatně delší doba činnosti průzkumného orgánu v prostoru průzkumu, se kterým se tak může lépe seznámit a orientovat se. To přispěje nejen k zvýšení přesnosti a věrohodnosti zjišťovaných údajů o protivníkovi, ale také k postupnému odhalení hlavních směrů (prostorů) využívaných protivníkem, a tím k lepší organizaci činnosti průzkumného orgánu.

Nezanedbatelným faktem je i zvýšení bezpečnosti průzkumného orgánu. Snížení jeho pohybu, to je vlastně základního demaskujícího příznaku, přináší současně i omezení infračerveného záření bojové průzkumné techniky, které může být zjišťováno řadou technických průzkumných prostředků protivníka. Znalost terénu v prostoru činnosti umožňuje jeho lepší využití ke skryté činnosti průzkumného orgánu, a tím snížení rizika jeho zjištění. Postupné odhalování dílčích prostorů,

kteří protivník především využívá pro svá vojska, dává současně i podklady k tomu, aby se jim průzkumný orgán v další činnosti vyhnul.

Naopak nevýhodou této metody průzkumu je omezené použití technických prostředků průzkumu, konstrukčně spojených s bojovou a přepravní technikou průzkumného orgánu. Především to představuje omezené použití laserových, televizních, termovizních a dalších prostředků, které jsou součástí systému řízení palby bojových průzkumných vozidel. To platí i pro speciální průzkumné prostředky, které jsou pevně zabudovány do vozidla.

Z tohoto důvodu bude potřebné při dalším zavádění a rozvoji prostředků průzkumu směřovat nákup a vývoj na takové, které umožňují především použití mimo vozidlo. Tyto prostředky by měly být lehce přenosné a nesmí podstatně omezovat pohyb průzkumníků v terénu. Jejich instalace na pozorovacích stanovištích musí být rychlá (maximálně několik minut) a snadná. Napájecí zdroje u těchto prostředků musí umožňovat minimálně 10 hodin nepřetržitého provozu na stanovišti průzkumného orgánu a jejich dobíjení (výměna) v polních podmínkách musí být rychlé a jednoduché. Základními prostředky průzkumu budou nadále přenosné radiolokátory k zjišťování přesunů techniky, i když jsou demaskujícím prvkem. Stále více se však budou prosazovat termovizní a televizní kamery a noktovizory pro průzkum vojsk protivníka v prostorech rozmístění a palebných postaveních. V každém případě bude potřebné doplnit vybavení všech průzkumných orgánů soupravami čidel k zjišťování osob a bojové techniky, které budou používány k zjišťování činnosti protivníka v prostorech neumožňujících přímé pozorování průzkumným orgánem.

Omezený pohyb průzkumných orgánů by mohl přispět i ke zkvalitnění spojení a předávání průzkumných zpráv. Dosavadní spojení běžnou rádiovou stanicí v pásmu KV je málo spolehlivé. Především hloubky činnosti průzkumných orgánů od 20 do 40 km jsou z hlediska spojení problematické. Poměrně stacionární činnost průzkumného orgánu by však mohla umožnit použití i radioreléových pojítek. Tato pojítka jsou poměrně malá a umožňují rychlé zřízení spoje. Navíc provoz těchto pojítek snižuje možnosti jeho odhalení, a tak ve svém důsledku napomáhá k dalšímu zvýšení bezpečnosti průzkumného orgánu.

Nejsložitější otázkou však bude vlastní vytvoření "mřížky" průzkumných orgánů. To bude záviset především na způsobu zaujetí obrany a možnostech rozvinutí systému průzkumu. Pokud bude obrana zaujímana v hloubce vlastního území, bude možno "mřížku" vytvořit s předstihem bez zvláštních problémů. Nejsložitější bude situace u svazků, které budou plnit úkoly obrany již na státní hranici. Jejich průzkumné orgány budou do zahájení boje plnit úkoly průzkumu sice bezprostředně na státní hranici, nicméně po zahájení boje budou v minimální taktické hloubce bojové sestavy protivníka. Teprve v průběhu boje, v závislosti na tom, jak bude protivník útočit, budou dosahovat potřebné hloubky pro plnění úkolů. Některé z těchto orgánů budou muset uskutečnit manévry i směrem k postavení vlastních vojsk. Zaujetí prostorů bojové činnosti těmito průzkumnými orgány bude pravděpodobně postupné a ve značné míře závislé na konkrétní bojové situaci.

Při plánování průzkumu bude mít mnohem větší význam způsob použití zálohy průzkumu. Za situace, kdy budou průzkumné orgány zaujímat pozorovací stanoviště na státní hranici, bezprostředně před předním okrajem obrany, bude potřebné

zasadit jen omezený a nezbytný počet k pokrytí rozhodujících směrů činnosti protivníka. K udržení trvalého přehledu o činnosti protivníka do zahájení boje potom bude vhodné využít všech prostředků vzdušného průzkumu. Za této situace může tvořit zálohu průzkumu i více než polovina sil a prostředků průzkumu, které mohou být zasazovány podle plánu teprve v průběhu boje. Nebude to tedy již záloha průzkumu v tom pravém slova smyslu. Bude to spíše časově více rozložený způsob zasazení průzkumných orgánů. Z tohoto důvodu bude tedy potřebné při plánování průzkumu vytypovat jednotlivé prostory a určit varianty jejich skrytého zaujetí průzkumnými orgány podle předpokládaného zámyslu protivníka.

Vývoj bojové situace může přinést natolik zásadní změny, že se nemusí podařit ani splnit původní plán zaujetí "mřížky". Dokonce může vzniknout potřeba rychlých změn v zaujetí prostorů bojové činnosti průzkumných orgánů.

Z uvedeného vyplývá i potřeba přehodnocení způsobu vydávání úkolů průzkumným orgánům. Nadále již nebude možno vydávat úkoly ke sledování konkrétních objektů. Úkol bude muset být formulován k zjištění rozmístění a činnosti všech (rozhodujících) prvků bojové sestavy protivníka, které se budou postupně nacházet v určeném prostoru bojové činnosti průzkumného orgánu. Přípravu průzkumného orgánu již nebude možno zužovat na jejich seznamování s konkrétními objekty průzkumu. To bude ale současně vytvářet i nároky na potřebu kvalitních znalostí o protivníkovi s důrazem na organizaci jednotek všech druhů vojsk a jejich bojovou techniku. Z hlediska terénu však bude mnohem lepší situace, protože lze přípravu zaměřit na prostudování terénu v prostorech plánované bojové činnosti průzkumného orgánu. Již z uvedeného důvodu potřeby variantnosti řešení bude průzkumnému orgánu určeno více prostorů, což zvýší náročnost přípravy. Na druhé straně však bude možné přípravu průzkumných orgánů zahájit již v období plánování úkolu obrany štábem.

Navrhované řešení "mřížkového rozmístění průzkumných orgánů" však není v souladu s dosavadní koncepcí zpravodajské odpovědnosti za zjištění objektů průzkumu. Koncepce "zpravodajské odpovědnosti" totiž automaticky předpokládá zasazení průzkumných orgánů zásadně v předpokládaných prostorech působení zjišťovaných objektů průzkumu, bez ohledu na skutečnou hloubku jejich rozmístění. To vede k potřebě zasazovat průzkumné orgány v prostoru zpravodajské odpovědnosti podřízeného. Pokud by koncepce "zpravodajské odpovědnosti" byla v nezměněné míře dále uplatňována, ve svém důsledku by to vedlo k potřebě plánovat "mřížku" direktivně nadřízeným, což je nežádoucí. Bude pravděpodobně potřebné se zamyslet nad tím, zda je skutečně nutné dodržovat "zpravodajskou odpovědnost" v celém rozsahu. Vždyť vlastní plánování, jak již bylo řečeno v úvodní části, vychází z předpokladu zpravodajského orgánu, kde bude pravděpodobně zjišťovaný objekt průzkumu rozmístěn. A pokud objekt průzkumu nebude skutečně ve vyhodnoceném prostoru, potom bude zasazený průzkumný orgán v daném prostoru zbytečně, nebo bude plnit úkol obdobně jako kterýkoli jiný orgán v "mřížce".

Uvedené řešení není nějakým všelékem na řešení slabostí průzkumu. Úkolování průzkumných orgánů na objekty nelze zcela zamítnout. Považuji řešení "mřížkového rozmístění průzkumných orgánů" spíše jako námět do odborné diskuse. Dlouhá léta nebylo možné říci veliteli, že průzkum není vždy schopen vlastními silami splnit stanovené úkoly. Priorita současného zpravodajského zabezpečení obrany jen zvýrazňuje nutnost najít cesty řešení vzniklých disproporcí mezi možnostmi průzkumu a informačními potřebami velitele.

Podplukovník Ing. Miroslav M a r t i ň á k,
plukovník Ing. Karel K o z á k

CO DÁL S INFORMACEMI V ARMÁDĚ?

Podstatou fungování každého obecně definovaného systému jsou **informační procesy** ať již probíhají uvnitř systému samotného, nebo mezi systémem a jeho okolím.

Základním charakteristickým rysem informačního procesu a nezbytným jeho předpokladem je existence **informace**, která v průběhu tohoto procesu vzniká, je zpracovávána, přetvářena, přenášena a poskytována uživatelům.

Problémem, který je již dlouho teoreticky zkoumán a o němž nelze říci, že by byl jednoznačně vyřešen, je definování pojmu informace. A tak se setkáváme s informacemi ztotožňovanými se "všemi vnějšími podněty, které působí na živý organismus nebo kybernetické modely", s informacemi, které souhrnně vyjadřují "označení pro údaje, hodnoty nebo data", případně je za informaci označován určitý "proces předávání poznatků, údajů a dat".

Máme za to, že ne vše, co je za informaci pokládáno, označováno či prosazováno, je touto informací v pravém slova smyslu. Vyjdeme-li z latinského základu "informare" (což znamená v překladu "uvádět v tvar, podobu, zobrazovat, vytvářet představu nebo dojem"), pak základním kritériem pro přiřazení charakteru informace určitému sdělení, zprávě, údaji ap., vztahujícímu se k danému jevu, události nebo objektu, je jeho **nenulová informační hodnota**, která **snižuje míru neurčitosti** daného objektu informace. Dokonce si myslíme, že z čistě praktického hlediska by toto kritérium mělo být dále ještě zpřesněno ve prospěch subjektu, tedy